

Ερευνητική Εργασία Α' Λυκείου, Α' Τετράμηνο Σχ. Έτος 2014-2015

ΘΕΜΑ

**«Η ζωή μετά θάνατον στο Χριστιανισμό και στα μεγαλύτερα
Θρησκευόμενα του κόσμου»**

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ

Α' Λυκείου χωρισμένη σε τρεις ομάδες

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Γιώβος Χρήστος ΠΕ01

ΚΙΜΩΛΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5	
1 ΕΝΟΤΗΤΑ	Συντάκτες: 1^η Ομάδα.....	7
1. Η εσχατολογία στην Ορθόδοξη Εκκλησία και στις διάφορες Ομολογίες του Χριστιανισμού.....		8
1.1 Η εσχατολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας.....		8
1.2. Τι λένε οι Πατέρες της Εκκλησίας για τη μετά θάνατον ζωή.....		11
1.3. Η μεταθανάτια ζωή σύμφωνα με τους Ρωμαιοκαθολικούς και τους Προτεστάντες.....		14
2 ΕΝΟΤΗΤΑ	Συντάκτες: 2^η Ομάδα.....	19
2. Η ζωή μετά το θάνατο στις διάφορες θρησκευτικές διδασκαλίες...20		
2.1. Οι μεταθανάτιες αντιλήψεις στο Ισλάμ και τον Ιουδαϊσμό.....		20
2.2. Η μεταθανάτια ζωή στον Ινδουισμό και τον Βουδισμό.....		24
2.3. Ο ανιμισμός και η προγονολατρεία στους κατά φύση ζώντες.....		28
3 ΕΝΟΤΗΤΑ	Συντάκτες: 3^η Ομάδα.....	31
3 Περίεργες και παράξενες αντιλήψεις περί θανάτου και από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα.....		32
3.1 Ο θάνατος στους αρχαίους λαούς		32
3.2 Μεσαιωνικές αντιλήψεις για τον θάνατο και τη μεταθανάτια ζωή.....		37
3.3. Παράξενες μεταθανάτιες αντιλήψεις στη σύγχρονη εποχή.....		40
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....		44
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....		45

Μήπως είν' η αλήθεια στο θάνατο
κι η ζωή μήπως κρύβει την πλάνη;
Ό,τι λέμε πως ζει μήπως πέθανε
κι είν' αθάνατο ό,τι έχει πεθάνει;
(Γ. Δροσίνης)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο του μαθήματος των ερευνητικών εργασιών, επιλέχθηκε ως θέμα, η διερεύνηση μερικώς των ταφικών εθίμων και λεπτομερώς των μεταθανάτιων αντιλήψεων των μεγαλύτερων θρησκευμάτων του κόσμου. Πρόκειται για ένα θέμα που ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Ως πολίτης αυτού του κόσμου, αξίζει κανείς να είναι ενήμερος και για τις υπόλοιπες θρησκείες πέραν του Χριστιανισμού. Πρωταρχικός στόχος υπήρξε η βαθύτερη γνωριμία των συντακτών της εργασίας με τις μεταθανάτιες αντιλήψεις και θεωρίες των Θρησκειών και η επίδρασή τους γενικότερα στους αντίστοιχους πολιτισμούς. Το όλο εγχείρημα συνδυάστηκε με τη χρησιμοποίηση του επιστημονικού τρόπου γραφής. Ως μέθοδος εργασίας εφαρμόστηκε η διερεύνηση πηγών από το διαδίκτυο και η κριτική τους επεξεργασία. Οι δυσκολίες πολλές, αφορούσαν την έλλειψη βιβλιογραφίας στο σχολείο, γεγονός που οδήγησε στη στροφή αποκλειστικά στο διαδίκτυο. Τέλος, η συγγραφή της εργασίας στηρίχτηκε στον ομαδοσυνεργατικό τρόπο εργασίας. Στο σημείο αυτό οι συντάκτες της εργασίας ευχαριστούν θερμά για τη συμβολή τους, τον διευθυντή του σχολείου και τον υπεύθυνο καθηγητή.

Οι μαθητές της Α' Λυκείου

Κίωλος, Ιανουάριος 2015

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η θρησκεία και η φιλοσοφία είναι οι δυο πιο καθοριστικοί παράγοντες οι οποίοι ασχολούνται με την οντολογία και τη μεταφυσική. Η θρησκεία από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των κυριότερων διδασκαλιών για τη ζωή μετά θάνατον. Σχεδόν σε όλους τους λαούς παρατηρείται η πίστη στη συνέχιση της ζωής μετά τον θάνατο. Βεβαίως δε λείπουν, κυρίως στον σύγχρονο υλισμό, οι τάσεις που αμφισβητούν οτιδήποτε υπάρχει πέραν του κόσμου τούτου. Πρόκειται για τον φιλοσοφικό και τον επιστημονικό υλισμό που αποδέχεται μόνο ότι υπάρχει και είναι μετρήσιμο.

Οι περισσότερες θρησκευτικές μεταθανάτιες αντιλήψεις εμπίπτουν σε δύο γενικές κατηγορίες: α) ανταμοιβή και τιμωρία, παράδεισος και κόλαση β) μετενσάρκωση και καύση των νεκρών. Βεβαίως υπάρχουν και κάποιες περίεργες και παράξενες αντιλήψεις που είναι αξιομνημόνευτες. Οι θρησκευτικές δοξασίες αυτές επηρεάζουν τον τρόπο ορθοπραξίας των πιστών ως μέρος της καθημερινής ζωής ή ως μέρος μιας θρησκευτικής τελετουργίας. Έτσι μια σειρά από κανόνες που επιβάλλονται στους ανθρώπους, άλλοτε είναι ενδεικτικοί και παρέχουν χαλαρές κατευθύνσεις στους πιστούς, ενώ άλλοτε αποτελούν αυστηρούς ατραπούς που οι πιστοί οφείλουν να ακολουθήσουν.

Στον Χριστιανισμό λοιπόν υπάρχει έντονη η παραμυθία για τη ζωή μετά τον θάνατο. Ο παράδεισος και η κόλαση λογίζονται ως τρόπος ζωής κοντά στον Θεό και όχι ως τόπος με συγκεκριμένα υλικά στοιχεία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην Ορθόδοξη Εκκλησία αποτελεί η εσχατολογική διδασκαλία για την αποκατάσταση των πάντων όπως τη διέσωσαν ο Γρηγόριος Νύσσης και ο Μάξιμος Ομολογητής. Βέβαια η διδασκαλία αυτή δεν ακολουθήθηκε από τις δύο μεγάλες ομολογίες του Χριστιανισμού οι

οποίες υιοθέτησαν τον απόλυτο προορισμό και το στοιχείο της ανταμοιβής-τιμωρίας.

Στο ίδιο πνεύμα και επηρεασμένοι από τις βιβλικές θρησκείες οι Μουσουλμάνοι έχουν αναπτύξει μια εσχατολογία ανταμοιβής και τιμωρίας. Στο Ισλάμ η προσδοκία του παραδείσου στηρίζεται σε υλιστικά πλαίσια με τις αντίστοιχες περιγραφές του Κορανίου να είναι χαρακτηριστικές. Στους Εβραίους η εσχατολογία εξελίσσεται κατά την πορεία της Ιστορίας και αλλάζει χαρακτηριστικά ανάλογα με την κατάσταση του λαού. Μέσα στο πλαίσιο αυτό καλλιεργήθηκαν οι χιλιαστικές τάσεις και οι ελπίδες περί εθνικής αποκατάστασης, οι οποίες ενυπάρχουν και στη σύγχρονη εποχή.

Στις ασιατικές θρησκείες, όπως τον Βουδισμό και τον Ινδουισμό, η μετενσάρκωση αποτελεί τον ογκόλιθο της εσχατολογίας. Η συνέχιση της ζωής σε άλλη μορφή δημιουργεί μια σειρά από κανόνες ορθοπραξίας, οι οποίοι διαμορφώνουν τις πολυπληθείς κοινωνίες της περιοχής. Η αναζήτηση διεξόδου από τις συνεχείς αναγεννήσεις διαμόρφωσε διάφορες διδασκαλίες και σχολές στον Ινδουισμό και στον Βουδισμό. Έννοιες όπως το κάρμα, η σασάρα, μόξα, η γιόγκα και η νιρβάνα σχετίζονται άμεσα με τη μεταθανάτια φιλοσοφία των πολιτισμών της ανατολής.

Στην τελευταία ενότητα η παρούσα εργασία ασχολείται με τις περίεργες και παράξενες μεταθανάτιες αντιλήψεις, οι οποίες επηρέασαν διάφορους πολιτισμούς διαχρονικά. Η διατήρηση του σώματος αναλλοίωτου στην Αίγυπτο προβάλλεται χαρακτηριστικά με την ταρίχευση. Ωστόσο παρόμοιες αντιλήψεις επικρατούν και σήμερα καθώς η επιστήμη προσπαθεί να επιμηκύνει το προσδόκιμο ζωής. Βεβαίως δεν λείπουν και οι απόψεις που υποστηρίζουν ότι κάποια στιγμή ο άνθρωπος θα καταφέρει να νικήσει τον θάνατο με τις δικές του δυνάμεις. Άλλοι πάλι αδιαφορούν υποστηρίζοντας ότι δεν υπάρχει τίποτα πέρα από την εδώ ζωή στηριζόμενη στον αγνωστικισμό.

1 ENOTHTA

1. Η εσχατολογία στην Ορθόδοξη Εκκλησία και στις διάφορες Ομολογίες του Χριστιανισμού

Στον Χριστιανισμό δεν υπάρχει η έννοια της απελπισίας. Ακόμα και ο θάνατος, που αποτελεί την πιο φοβερή και δυσβάσταχτη στιγμή της ύπαρξης του ανθρώπου, γίνεται αφετηρία μίας άλλης ζωής. Η Ορθόδοξη Εκκλησία υποστηρίζει την ψυχοσωματική ανάσταση των νεκρών για τα πνευματικά όντα και την αποκατάσταση των πάντων για την υπόλοιπη κτίση. Στους Ρωμαιοκαθολικούς πριν την παραδείσια κατάσταση μεσολαβεί το καθαρτήριο πυρ ώστε η ψυχή να εισέρθει καθαρή στον παράδεισο. Τέλος στους Προτεστάντες σπουδαίο ρόλο παίζει στη μεταθανάτια ζωή, πρώτον ο απόλυτος προορισμός και δεύτερον οι πράξεις των ανθρώπων.

1.1. Η εσχατολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας

Εσχατολογία και πρωτολογία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Αυτό συμβαίνει γιατί ο χρόνος ακολουθεί ευθύγραμμη πορεία από τη δημιουργία μέχρι και τα έσχατα. Ιστορία και κτίση πορεύονται μέσα από μια σειρά στιγμών προς την ολοκλήρωσή τους. Η τελευταία, δεν είναι τίποτα περισσότερο από τον αναμενόμενο καινούργιο κόσμο της αγιότητας. Δηλαδή έναν κόσμο μέσα στους κόλπους του Ζωντανού Θεού. Αυτή η καθ' ομοίωση Θεού πορεία των κτισμάτων ονομάζεται στην Εκκλησία, θέωση, παράδεισος, Βασιλεία του Θεού, Δευτέρα παρουσία, Βασιλεία των ουρανών, έσχατα, ανακεφαλαίωση, αγαθοτοπία. Πρόκειται για τρόπο ζωής και όχι για τόπο υλιστικό.

Στην αναζήτηση του παραδείσου είναι λάθος να γίνεται λόγος για μια επιστροφή σ' ένα χαμένο παράδεισο του παρελθόντος¹. Αντίθετα η θέωση έχει προοδευτικό και εξελικτικό χαρακτήρα. Δεν πρόκειται για φυσική αλλά για θεϊκή αθανασία, η οποία δεν είναι μια απλή επιβίωση του ανθρώπου ως έχει σήμερα, αλλά για δοξασμό, εκλάμπρυνση, θέα και γλυκασμό². Ο άνθρωπος ενώνεται με τις άκτιστες ενέργειες του Θεού, όχι με την θεϊκή ουσία, απολαμβάνοντας συνεχώς την αφθαρσία του Θεού. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο δίκαιοι και άδικοι μπορούν να φτάσουν στη θέωση αρκεί να το θελήσουν. Κανείς δεν εξαιρείται από την Βασιλεία του Θεού και κυρίως οι ανεπαρκείς(αμαρτωλοί).

Η κλίμαξ, η οποία συμβολικά οδηγεί προς τα έσχατα.

Παράδεισος και κόλαση δεν μπορούν να είναι τίποτα άλλο από την μετοχή και την στέρηση των ανθρώπων τις άκτιστες ενέργειες του Θεού. Σύμφωνα με τον Μάξιμο Ομολογητή οι φίλοι του Θεού, τον βλέπουν και διακατέχονται από ανεννόητη ηδονή, ενώ οι κολασμένοι δεν μπορούν να τον δουν και ζουν ανεκλάλητη οδύνη³. Η θέωση δεν μπορεί να στηρίζεται,

¹ Νίκος Α. Ματσούκας. *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Γ : Ανακεφαλαίωση και Αγαθοτοπία. Έκθεση του οικουμενικού χαρακτήρα της χριστιανικής διδασκαλίας.* Θεσσαλονίκη : Πουρναράς. 1997. σ. 236-237. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Ματσούκας.).

² Ματσούκας. σ. 303.

³ Ματσούκας. σ. 309.

ούτε στην ανταμοιβή του παραδείσου, ούτε στον φόβο της κόλασης. Η δεκτικότητα και η αμεθεξία του καθενός προς τον Θεό αποτελεί το διαβατήριο της παραδείσιας κατάστασης. Γι' αυτό στην Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχουν θέση διδασκαλίες, όπως του απόλυτου προορισμού, του κισμέτ, του ηθικισμού και του πουριτανισμού.

Επιπλέον με κέντρο τον Χριστό αναπτύχθηκε η θεολογούμενη άποψη για την αποκατάσταση των πάντων. Ο Γρηγόριος Νύσσης και ο Μάξιμος Ομολογητής διδάσκουν πως στο τέλος το κακό θα νικηθεί και όλη η κτίση θα μετέχει στη Βασιλεία του Θεού ανακαινισμένη. Στην τελική πορεία αυτής της ανακαίνισης τα κτιστά όντα δεν διαβρώνονται μηδενιστικά, αλλά διαρκώς υπερβαίνουν τις μηδενιστικές τάσεις χάρη στις θεωτικές ενέργειες του Θεού⁴. Ο Χριστός αποτελεί το κέντρο αυτής της ανακεφαλαίωσης, αφού συνδέει όλες τις πτώσεις και αστοχίες της κτίσης με την άπειρη κίνηση προς τα έσχατα.

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να ειπωθεί και η Πτώση, η οποία δεν είναι ο μεγάλος σταθμός αλλά ένας από τους σταθμούς. Βεβαίως με την Πτώση εισήλθαν στην κτίση πρώτα ο πνευματικός και έπειτα ο σωματικός θάνατος, ο χωρισμός της ψυχής από το σώμα και η φθορά και διάλυση του σώματος⁵. Επίσης το κακό και η κακοήθεια εισήλθαν στην ιστορία. Ο χωρισμός του ανθρώπου από τον Θεό, και επομένως η απογύμνωσή του από κάθε ευθύτητα και καλοσύνη, οδήγησε στον πνευματικό θάνατο, αφού ο Θεός είναι η πηγή και ο χορηγός όλων

⁴ Ματσούκας, σ. 314.

⁵ Χριστιανική Φοιτητική Δράση. *Η προπατορική αμαρτία*. Στο <http://www.xfd.gr/%CE%B5%CE%BA%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%AF%CE%B1%CE%B4%CE%BF%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE/%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%AF%CE%B1>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Χριστιαν.).

αυτών των πνευματικών αγαθών⁶. Συνέπεια του πνευματικού υπήρξε ο σωματικός θάνατος όπου η ψυχή χωρίζεται βιαίως από το σώμα.

Η πρώτη αυτή αστοχία όπως και οι μετέπειτα έχει μία και μοναδική αιτία, την χρήση της ελευθερίας από τον άνθρωπο. Η τελευταία μπορεί να τον οδηγήσει μακριά ή κοντά στο Θεό. Ωστόσο, η οικονομία του Θεού δεν σταμάτησε στην Πτώση αφού οι άκτιστες ενέργειές του θα συνεχίζουν μέχρι τα έσχατα να περιβάλλουν τον άνθρωπο. Βεβαίως αποκορύφωμα σ' αυτήν την πορεία αποτελεί η νίκη του θανάτου με την Ανάσταση του Χριστού. Η ελπίδα πλέον υπάρχει μαζί με τον παράδειγμα του Χριστού. Όλα θα κριθούν με την ένδοξη Δευτέρα Παρουσία του, όπου υπάρχει η προσδοκία της ψυχοσωματικής ανάστασης των νεκρών, όπως αναφέρεται και στο σύμβολο της Πίστεως αλλά και στους πατέρες της Εκκλησίας.

1.2. Τι λένε οι Πατέρες της Εκκλησίας για τη μετά θάνατον ζωή

Οι Πατέρες ήταν πεπεισμένοι «ότι η ουσία του ανθρώπου δεν βρίσκεται στην ύλη από την οποία δημιουργήθηκε, αλλά στο αρχέτυπο με βάση το οποίο πλάστηκε και προς το οποίο τείνει»⁷. Σύμφωνα λοιπόν με την πατερική παράδοση ο άνθρωπος αποτελείται από δύο διακριτά, αλλά και αδιαχώριστα μεταξύ τους συστατικά: α) το σώμα, που ο Θεός έπλασε «εκ του χοός» και β) την ψυχή, που δημιουργήθηκε από την επενέργεια της πνοής του Θεού επί του χοϊκού τούτου σώματος. «Σύνθετος ο

⁶ Χριστιαν.

⁷ Βασίλης Ξυδιάς. Σπουδή στη νεκρώσιμη ακολουθία. Στο <http://www.antifono.gr/portal/%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B1/%CE%BE%CF%85%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%82/%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%8C%CF%82-%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%BF%CF%82/1048>.

Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Ξυδιάς.).

άνθρωπος – λέει ο Μ. Βασίλειος – εκ ψυχής και σώματος, η σαρξ από της γης και η ψυχή ουρανία»⁸. Και εξηγεί ο Ι. Δαμασκηνός: «εκ γης μεν το σώμα διαπλάσας (ο Θεός), ψυχήν δε λογικήν και νοεράν δια του οικείου εμφυσηματος δους αυτώ (τω ανθρώπω)»⁹.

Στην Αγία Γραφή υπάρχουν πολλά χωρία πού βεβαιώνουν ότι οι ψυχές ζουν μετά θάνατον. Στην Παλαιά Διαθήκη αναφέρεται ότι «ό Αβραάμ απέθανε και προσετέθη τω λαώ αυτού» (Γεν. 25, 4), δηλαδή στους δίκαιους προγόνους του¹⁰. Ο τετραήμερος Λάζαρος, η θυγατέρα του Ιαείρου, ο γιός της χήρας της Ναΐν, όλων αυτών οι ψυχές επέστρεψαν στα αντίστοιχα σώματά τους με το λόγο του Χριστού. Και ο Απόστολος Παύλος, ο οποίος επιθυμούσε διακαώς «ἀναλῦσαι καί σύν Χριστῶ εἶναι» (Φιλιπ. 1, 23), δηλαδή είχε πόθο να εκδημήσει απ' αυτή τη ζωή και να ζει με τον Χριστό στη Βασιλεία Του, μας πιστοποιεί ότι οι ψυχές ζουν μετά το θάνατο¹¹.

Η προσμονή του Παραδείσου

Η ψυχή μετά τον θάνατο διατηρεί, όχι μόνο την αυτοσυνειδησία της, αλλά και την υπόστασή της, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που την

⁸ Ευδιάς.

⁹ Ευδιάς.

¹⁰ Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Καρέα. *Η ψυχή μετά το σωματικό θάνατο*. Στο <http://www.imaik.gr/?p=280>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Καρέα.).

¹¹ Καρέα.

διακρίνουν από τούς άλλους ανθρώπους: «Εἰ γὰρ καὶ χωρίζεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ θανάτῳ, ἀλλ' ἡ ὑπόστασις ἀμφοτέρων μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐστίν· μένει τό τε σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, ἀεὶ μία τὴν ἀρχὴν τῆς ἑαυτῶν ἔχοντα ὑπάρξεώς τε καὶ ὑποστάσεως, εἰ καὶ χωρισθῶσιν ἀλλήλων»¹². Δηλαδή αν και χωρίζεται ἡ ψυχὴ του ἀνθρώπου ἀπὸ το σῶμα του, τη στιγμή του θανάτου του, παραμένει ὁμως ἡ μία και ἡ αὐτὴ ὑπόστασις και για τα δύο. Μένει δηλαδή και το σῶμα και ἡ ψυχὴ πάντοτε ἔχοντας μία ἀρχὴ της ὑπάρξεως και ὑποστάσεώς τους.

Ἡ ἀνάστασις του Χριστοῦ ἀποτελεῖ τὴ νίκη κατὰ τῆς φθορᾶς και του θανάτου.

Ὡς πρὸς το σῶμα μετὰ τὴν ἀνάστασις ὁ ὁσιὸς Μακάριος λέει ὅτι θα διατηρήσει τὴ φύση του, ὅπως ὁ σίδηρος, ὁ ὁποῖος ὅταν πυρακτώνεται γίνεται κατακόκκινος, χωρὶς ὁμως να πάψει να εἶναι σίδηρος¹³. Αὐτοὶ που θα ἀναστηθῶν εἶναι οἱ νεκροὶ μαζί με τα ἰδιαίτερα σώματά τους «τα νεκρούμενα και εἰς γὴν βαλλόμενα πάλιν ἀπολήψονται ἑαυτῶν σώματα προσδοκώμενα» λέγει ὁ Ἰουστίνος¹⁴. Και κάθε σῶμα θα συνδεθῆ με τὴ δικὴ του ψυχὴ «ὡς ἐκάστῳ σώματι ἡ ἰδία ψυχὴ ἀποδοθήσεται» σύμφωνα με τον

¹² Καρέα.

¹³ Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης. *Ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ*. http://www.pigizois.net/vivlia/xristodoulou/i_meta_thanato_zoh.pdf. Ἡμερομηνία λήψης 10/12/14.

¹⁴ Ξυδιάς.

Ειρηναίο¹⁵. Και θα είμαστε τότε αυτό που είμαστε και τώρα, δηλαδή άνθρωποι «εσόμεθα γαρ όπερ εσμέν, τουτέστιν άνθρωποι», μόνο που θα είμαστε ασύγκριτα πιο άφθαρτοι και απελευθερωμένοι από την αποτυχία και επομένως δεδοξασμένοι «πλην αμείνους ασυγκρίτως άφθαρτοι γαρ και ανώλεθοι, και προς γε τούτο δεδοξασμένοι» όπως υποστηρίζει ο Κύριλος Αλεξανδρείας¹⁶.

Τέλος εκτός από τη σωτηρία των σωμάτων θα υπάρξει κατά την Δευτέρα Παρουσία και η μεταμόρφωση του υλικού κόσμου. Ο φυσικός κόσμος θα γίνει καινούργιος. Λέγει ο Απόστολος Παύλος «Όλη ή κτίση προσμένει μέ λαχτάρα πότε θά φανερωθεϊ ή δόξα τών παιδιών του Θεοῦ. Ξέρετε, βέβαια, πώς ή κτίση ύποτάχθηκε καί αυτή στή φθορά, όχι θεληματικά, άλλ' έξαιτίας εκείνου πού τήν υπέταξε. Έχει όμως πάντοτε τήν έλπίδα, κι αυτή ακόμα ή κτίση, πώς θά απελευθερωθεϊ από τήν υποδούλωσή της στή φθορά καί θά συμμετάσχει στήν έλευθερία πού θά απολαμβάνουν τά δοξασμένα παιδιά του Θεοῦ. Διότι ξέρουμε καλά ότι ως τώρα όλη ή κτίση στενάζει καί συμπάσχει μαζί μας μέχρι σήμερα»¹⁷. Σ' αυτήν την κατάσταση ο άνθρωπος θα συμφιλιωθεί με την κτίση.

1.3. Η μεταθανάτια ζωή σύμφωνα με τους Ρωμαιοκαθολικούς και τους Προτεστάντες.

Στους Ρωμαιοκαθολικούς ,και κυρίως στη σχολαστική θεολογία, ο παράδεισος και η κόλαση νοούνται ως τόπος ανταμοιβής και τιμωρίας αντίστοιχα. Οι Ρωμαιοκαθολικοί εισήγαγαν και την έννοια της κτιστής κολάσεως, με την καθιέρωση του καθαρτηρίου πυρός, κατά την οποία η κόλαση για μερικούς πιστούς δεν είναι αιώνια. Οι ψυχές όλων των

¹⁵ Ευδιάς.

¹⁶ Ευδιάς.

¹⁷ Καρέα.

ανθρώπων, δικαίων και αδίκων, θα περάσουν, μετά την έξοδό τους από τα σώματα, από το λεγόμενο καθαρτήριο πυρ. Η θεωρία των Λατίνων περί καθαρτηρίου πυρός είναι παρερμηνεία και διαστρέβλωση των σχετικών χωρίων της Αγίας Γραφής και των Πατέρων της Εκκλησίας και χρησιμοποιήθηκε για άλλους σκοπούς¹⁸.

Είναι πραγματικότητα πως από τον Αυγουστίνο και μετά, οι διαφορετικές θεολογικές προϋποθέσεις και ιδίως «η θεώρηση υπό το νομικό πρίσμα της αμοιβής και της τιμωρίας» οδήγησαν "στην αναγκαιότητα του καθαρτηρίου πυρός"¹⁹. Στην ουσία του, το δόγμα αυτό προέβαλε την αποπληρωμή των αμαρτημάτων των ψυχών και μάλιστα με τιμωρία που θα συνέβαινε καίγοντας τους κολασμένους με κτιστό πυρ²⁰. Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι Ρωμαιοκαθολικοί εισήγαγαν την διδασκαλία «περί αξιομισθίας των Αγίων». Αξιομισθία των Αγίων σημαίνει, πως τα καλά έργα της Θεοτόκου και των Αγίων, είναι περισσότερα από όσα χρειάζονται για να σωθούν οι πιστοί, και επομένως περισσεύουν και για τους άλλους, που δεν έχουν τέτοια έργα.

Έτσι διαμορφώθηκε μια δικαιικού τύπου σωτηρία όπου ο Πάπας μπορούσε να δώσει άφεση αμαρτιών. Η πρακτική αυτή οδήγησε στα συγχωροχάρτια που ταλάνισαν την μεσαιωνική Ευρώπη. Το συγχωροχάρτι, στα λατινικά "indulgentia" ,ήταν ένα έγγραφο το οποίο βεβαίωνε άφεση αμαρτιών και το οποίο χορηγούνταν έναντι χρημάτων, υποσχέσεων ή άλλων παραχωρήσεων από εκκλησιαστική αρχή²¹. Επειδή η εξομολόγηση δεν αρκούσε για να άρει όλες τις συνέπειες της αμαρτίας, ο

¹⁸ Καρέα.

¹⁹ OrthodoxWiki. Κόλαση. Στο <http://el.orthodoxwiki.org/%CE%9A%CF%8C%CE%BB%CE%B1%CF%83%CE%B7>.

Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Orth.).

²⁰ Orth.

²¹ Βικιπαίδεια. Συγχωροχάρτι. Στο <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%85%CE%B3%CF%87%CF%89%CF%81%CE%BF%CF%87%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B9>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Συγχ.).

Πάπας μπορούσε από το πλεόνασμα της αγιότητας να συγχωρεί με το αζημίωτο.

Το Καθατήριο Πυρ. Η μέση κατάσταση των Ρωμαιοκαθολικών.

Με το λεγόμενο συγχωροχάρτι παρέχόταν η πιστοποίηση ότι ο πιστός είχε παράσχει τα αντισταθμίσιμα που απαιτούνταν για να απαλλαγεί από τις εκκλησιαστικές τιμωρίες αλλά και από τη φωτιά του Καθατηρίου²². Το συγχωροχάρτι περιείχε και εξομολογητική επιστολή μέσω της οποίας μπορούσε ο πιστός στο μέλλον για μία φορά στη ζωή του ή για μία φορά που θα κινδύνευε η ζωή του να λάβει από οποιονδήποτε εξομολογητή ιερέα άφεση για όλα τα αμαρτήματά του²³.

Τέλος μια διδασκαλία που επηρέασε τόσο τους Ρωμαιοκαθολικούς όσο κυρίως τους Προτεστάντες είναι ο Απόλυτος προορισμός, θεολογικό δόγμα αρχικά του Αυγουστίνου Ιππώνος. Σύμφωνα με αυτό, όλοι οι άνθρωποι από τη φύση τους είναι αμαρτωλοί και ανεπίδεκτοι προόδου. Όμως, ο Θεός εκλέγει αιωνίως μερικούς από αυτούς, οι οποίοι τελικά ως εκλεκτοί του Θεού σώζονται, όχι κατά την δική τους αξία, αλλά κατά την ανεξερεύνητη βουλή του Θεού²⁴. Το δόγμα αυτό δεν έγινε αποδεκτό από

²² Συγχ.

²³ Συγχ.

²⁴ Βικιπαίδεια. Απόλυτος προορισμός. Στο <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CF%8C%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%82%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.

όλους τους Διαμαρτυρομένους θεολόγους, αλλά μόνον από τον Καλβίνο και τους οπαδούς του.

Ο Λούθηρος και η Προτεσταντική σωτηριολογία.

Τον Απόλυτο προορισμό υποστήριξε και ο Λούθηρος ο οποίος πίστευε ότι η σωτηρία του ανθρώπου είναι αποκλειστικό έργο του Θεού. Η σωτηρία του ανθρώπου κατά τον Λούθηρο βρίσκεται ολοκληρωτικά έξω από τις δυνατότητες του ανθρώπου. Ο άνθρωπος οικειώνεται τη δικαίωση κατά «παθητικό» τρόπο και δεν κάνει τίποτε για να παραμείνει σ' αυτήν²⁵. Η πίστη στο Χριστό αποτελεί τον πυρήνα της σωτηριολογίας του Λουθήρου. Όλα όσα αφορούν τη σωτηρία εξαρτώνται από την πίστη στο Χριστό και μόνον από αυτήν. Το sola fide αποτελεί το κριτήριο της διδασκαλίας του Λουθήρου για τη σωτηρία του ανθρώπου²⁶.

Ο Λούθηρος συνδέει στενά τη σωτηρία του ανθρώπου με την πραγμάτωση των καλών έργων. Ως καλά έργα χαρακτηρίζει εκείνα που πηγάζουν από τη δωρηθείσα στον πιστό δύναμη της χάριτος του Αγίου Πνεύματος sola gratia²⁷. Ωστόσο, στην παρούσα ζωή ο πιστός είναι «ταυτόχρονα αμαρτωλός και δίκαιος» ή «ταυτόχρονα ασθενής και υγιής». Η ολοκλήρωση της δικαίωσης και η πλήρης απελευθέρωση από την αμαρτία αναμένεται στα έσχατα. Βεβαίως η σημερινή εσχατολογία των

²⁵ Δημήτρης Τσελεγγίδης. *Η σωτηριολογία του Λουθήρου*. Στο <http://www.impantokratoros.gr/39079214.el.aspx>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Τσελεγγίδης.).

²⁶ Τσελεγγίδης.

²⁷ Τσελεγγίδης.

Προτεσταντών έχει αλλάξει σε μεγάλο ποσοστό καθώς ο Προτεσταντισμός έχει διασπαστεί σε διάφορες παραφυάδες.

2 ENOHTA

2. Η ζωή μετά τον θάνατο στις διάφορες θρησκευτικές διδασκαλίες

Η εσχατολογία στο Ισλάμ επηρεασμένη από τη βιβλική διδασκαλία έχει έντονο το στοιχείο της ανταμοιβής και της τιμωρίας. Αυτό έχει ως συνέπεια ο πολιτισμός του Ισλάμ να διαμορφώνεται από αυτές τις αρχές. Η εβραϊκή σωτηριολογία διαμορφώθηκε στο πέρας της ιστορίας έχοντας ως κέντρο την εθνική αποκατάσταση του εκλεκτού λαού. Κατά καιρούς με βάση το πλαίσιο αυτό, διαμορφώθηκαν χιλιαστικές προσδοκίες. Αντίθετα στα ανατολικά θρησκευόμενα η μετενσάρκωση αποτελεί το κέντρο της ζωής και των πολιτισμών της περιοχής. Μια σειρά από κανόνες και αρχές διαμορφώνουν τη ζωή των ανατολιτών. Τέλος, στους κατά φύση ζώντες η προγονολατρία σχετίζει την εδώ ζωή με τα έσχατα.

2.1. Οι μεταθανάτιες αντιλήψεις στο Ισλάμ και τον Ιουδαϊσμό

Οι Μουσουλμάνοι όντας επηρεασμένοι από τους Χριστιανούς και τους Εβραίους έχουν αναπτύξει μια συνθετική εσχατολογία. Στο Ισλάμ ο παράδεισος είναι ο τόπος (κήποι) δίπλα στον Αλλάχ, ενώ η κόλαση νοείται ως η αιώνια φωτιά που καίει τους αμαρτωλούς. Στο Κοράνι, όπου υπάρχει η σχετική εσχατολογία, γίνεται λόγος για την ανταμοιβή των πιστών κατά την τελική κρίση με βάση τα καμώματά τους. Επιπλέον κατά την τελική κρίση θα υπάρξει η σωματική ανάσταση των νεκρών, η εκπλήρωση ενός θείου σχεδίου για τη δημιουργία, και η αθανασία της ανθρώπινης ψυχής²⁸. Οι ψυχές, των πιστών και μόνον αυτών, πριν την Ανάσταση παραμένουν σε ένα ενδιάμεσο στάδιο ημισυνειδητότητας,

²⁸

Βικιπαίδεια.

Εσχατολογία.

Στο

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%83%CF%87%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1#.CE.99.CF.83.CE.BB.CE.B1.CE.BC.CE.B9.CE.BA.CE.AE_.CE.95.CF.83.CF.87.CE.B1.CF.84.CE.BF.CE.BB.CE.BF.CE.B3.CE.AF.CE.B1

Ημερομηνία

λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Εσχατολ.).

υφίστανται «μερική κρίση» υπό ανακριτών αγγέλων του Θεού και πρόγευση, συνακόλουθα, παραδείσου ή κολάσεως.

Στον παράδεισο, τον πιστό περιμένουν υλικές απολαύσεις: οι κήποι της Εδέμ με σκιερά δέντρα γεμάτα καρπούς, μαλακά μαξιλάρια, καθαρές πηγές, κρασί που δεν ζαλίζει, καθώς και η παρέα ντροπαλών παρθένων, νεαρών αγοριών αλλά και των πατέρων, των γυναικών και των απογόνων των πιστών. Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα απ' την σούρα *Αυτό που έρχεται*: Θα είναι ξαπλωμένοι αντικριστά πάνω σε μαξιλάρια στολισμένα με πετράδια και θα τους σερβίρουν αθάνατοι νέοι με κούπες και κύπελλα από το αγνότερο κρασί (από αυτό που ποτέ δεν θα φέρει πόνο στο κεφάλι τους ούτε θα τους ζαλίζει), με φρούτα που αυτοί θα διαλέγουν και σάρκα πουλερικών που θα απολαμβάνουν²⁹.

Το Κοράνι και η εσχατολογία του.

Και δικά τους θα είναι τα μαυρομάτικα ουρί, αγνά σαν κρυμμένα μαργαριτάρια, μια ανταμοιβή για τις πράξεις τους. Εκεί δεν θα ακούνε άσκοπες κουβέντες, ούτε αμαρτωλούς λόγους, αλλά μόνο τον χαιρετισμό, Ειρήνη, Ειρήνη! Με παρόμοιο τρόπο η Κόλαση περιέχει τιμωρίες με φοβερά φυσικά βασανιστήρια που τρομάζουν τον οποιονδήποτε. Οι καταδικασμένοι θα καίγονται στη φωτιά, δεμένοι με αλυσίδες, θα πίνουν

²⁹ Esoterica. Φιλοσοφικοί στοχασμοί στο Κοράνι : Ο Μωάμεθ & η εξάπλωση του Ισλάμ. Στο <http://www.esoterica.gr/articles/religion/korani/korani.htm>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Esoter.).

βραστό νερό και βρώμικα υγρά και θα τρώνε απ' τους πικρούς καρπούς του δέντρου Ζακούμ. Ο παραδείσος θα είναι γι' αυτούς κλειστός μέχρι να περάσει μια καμήλα απ' την τρύπα μιας βελόνας. Ο φόβος για τα φρικτά μαρτύρια της μέλλουσας ζωής, είναι αυτός που θα απέτρεπε τον πιστό από άδικες πράξεις, έξω απ' το θέλημα του Αλλάχ³⁰.

Στην ιδέα της ανταμοιβής του παραδείσου στηρίχθηκε η ανάδειξη μιας μορφής της Τζιχάντ σε ιερό πόλεμο. Ο θάνατος στη μάχη κατά των απίστων οδηγεί σε μια τιμητική θέση στην άλλη ζωή. Λέγει το Κοράνι χαρακτηριστικά: «Ο Θεός ετοιμάζει μεγάλη ανταμοιβή για κείνους που έλαβαν μέρος στον πόλεμο» (4,95). «Στον πολεμιστή δόθηκε ειδική θέση απ' Αυτόν, (τον Αλλάχ) κι άφεση αμαρτιών κι επιείκεια» (4,96). Για πολλούς μελετητές ο πολεμικός ζήλος των μαχητών του Ισλάμ κατά την διάρκεια της ιστορίας στηρίζεται στις απολαύσεις του παραδείσου.

Επιπλέον το κισμέτ, το πεπρωμένο σχετίζεται με την μουσουλμανική εσχατολογία. Ο Θεός λοιπόν, κατά το Ισλάμ, έχει γράψει τι θα συμβεί στη ζωή του κάθε ανθρώπου κατά το θέλημά του. Ο άνθρωπος όμως θα αξιοποιήσει κάθε τι που του στέλνει ο Θεός (π.χ. πλούτο) είτε ενάρετα είτε αμαρτωλά. Έτσι κάπως συμβιβάζεται το πεπρωμένο με τις πράξεις των ανθρώπων στη μουσουλμανική θεολογία, αφού σε διαφορετική περίπτωση θα υπήρχε αντίφαση. Γνωρίζοντας πως στην τελική Κρίση οι πράξεις είναι αυτές που θα κρίνουν τους ανθρώπους, το κισμέτ τις τροφοδοτεί.

Στον Ιουδαϊσμό αντίθετα συναντά κανείς μια εσχατολογία που διαμορφώνεται ξεχωριστά στο πέρας της ιστορίας. Οι έννοιες του παραδείσου και της κόλασης δεν υπάρχουν από την αρχή, ενώ γίνεται λόγος στην Τορά για τον κόσμο του Σεώλ, όπου πηγαίνουν οι ψυχές μετά τον θάνατο. Πρόκειται για κατάσταση όπου δεν υπάρχει η ανταμοιβή ή η

³⁰ Esoter.

τιμωρία, απλώς οι ψυχές διατηρούνται αναλλοίωτες. Στην Τορά ο άνθρωπος νοείται ως ψυχοσωματική οντότητα. Ταυτόχρονα στην εβραϊκή εσχατολογία υπάρχει η προσδοκία του επερχόμενου Μεσσία κυρίως στην εποχή της Κ. Διαθήκης.

Η σωτηριολογία των Εβραίων.

Την περίοδο αυτή ο επερχόμενος Μεσσίας που θα κατάγεται από τη βασιλική γενιά του Δαβίδ αναμενόταν ως εθνικός απελευθερωτής. Η σωτηριολογία αυτής της εποχής στηρίζεται στην αποκατάσταση του έθνους, στην κάθαρσή του από την αμαρτία, την αδικία και τη θλίψη. Ο Μεσσίας θα είναι ένα γήινο χαρισματικό πρόσωπο που θα προέρχεται από τον λαό³¹. Όμως αμέσως μετά την δεύτερη καταστροφή του Ναού το 70 μ.Χ. η εβραϊκή εσχατολογία άλλαξε. Πλέον εισχώρησε η έννοια της ανταμοιβής και της τιμωρίας, όμως όχι με την υλιστική αντίληψη των άλλων θρησκειών, καθώς και η πίστη στην ανάσταση των νεκρών.

Στον Ιουδαϊσμό, το τέλος του κόσμου καλείται *acharit hayamim* (τέλος των ημερών). Τα ταραχώδη γεγονότα θα ανατρέψουν την παλαιά παγκόσμια τάξη, δημιουργώντας μια νέα τάξη στην οποία ο Θεός θα αναγνωρίζεται ως απόλυτος κυρίαρχος σε όλη την οργανική και ανόργανη κτίση. Ένας από τους σοφούς συγγραφείς του Ταλμούδ λέει:

³¹ Σάββας Αγουρίδης. *Η ιουδαϊκή εσχατολογία των χρόνων της Καινής Διαθήκης*. Στο http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/material/1956_1_9_agouridis1.pdf. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.

"ας έρθει το τέλος των ημερών, αλλά μακάρι εγώ να μη ζω για να το δω", επειδή θα επιφέρει πολλές συγκρούσεις και πόνο³². Το τέλος των ημερών θα πραγματοποιηθεί το έτος 2240. Κατά την ιουδαϊκή παράδοση το τέλος του κόσμου θα σημάνει: Σύναξη όλων των Εβραίων της διασποράς στο γεωγραφικό Ισραήλ, κατατρόπωση όλων των εχθρών του Ισραήλ, οικοδόμηση του τρίτου εβραϊκού ναού στην Ιερουσαλήμ και επανάληψη των θυσιών και των τελετών σε αυτόν, ανάσταση των νεκρών³³.

2.2. Η μεταθανάτια ζωή στον Ινδουισμό και το Βουδισμό

Γενικά στα ανατολικά θρησκευόμενα υπάρχει μια διαφορετική αντίληψη για τη ζωή μετά θάνατον σε σχέση με τον Χριστιανισμό. Οι κυριότερες διαφορές είναι η καύση των νεκρών και η μετενσάρκωση. Η καύση γίνεται από τον μεγαλύτερο γιο της οικογένειας ακλουθώντας ένα συγκριμένο τυπικό. Το σώμα δεν έχει καμιά σημασία επειδή υπάρχει η μετενσάρκωση. Με τον όρο μετενσάρκωση εννοείται η ιδέα ότι η ψυχή μετά τον θάνατο δεν πεθαίνει αλλά αναγεννιέται σε νέο σώμα. Η ιδέα αυτή συναντάται σε διάφορα κινεζικά και ιαπωνικά θρησκευόμενα, στους αρχαίους Έλληνες και στους αρχαίους Αιγυπτίους. Συγκεκριμένα στον Ινδουισμό, όπου δεν υπάρχει κάποιος σωτήρας-ιδρυτής, το ανώτερο ον είναι το Μπράχμαν, που αποτελεί την εκκίνηση του κόσμου.

Το Μπράχμαν είναι η πεμπτουσία των υλικών φαινομένων και δεν μπορεί να γίνει αντιληπτό από τις αισθήσεις, αλλά μπορεί να προσεγγιστεί μέσω της γνώσης του εαυτού (άτμαν). Στις Βέδες κυρίαρχο ρόλο παίζει το ντάρμα, το οποίο είναι η παγκόσμια τάξη, την οποία οφείλουν οι άνθρωποι να σέβονται και να προσαρμόζουν τη ζωή τους σ' αυτήν. Έχει θεία καταγωγή κι αφορά τόσο στη δομή και λειτουργία του

³² Εσχατολ.

³³ Εσχατολ.

κόσμου, όσο και της κοινωνίας. Όσον αφορά την κοινωνία, ήταν χωρισμένη πριν από την εγκατάσταση των Αρίων σε τρεις τάξεις, τις βάρνες ή κάστες όπως τις ονόμασαν αργότερα οι Πορτογάλοι άποικοι³⁴. Η ορθοπραξία με βάση τους ηθικούς νόμους των καστών οδηγεί σε μια καλύτερη μετενσάρκωση.

Το Μπράχμαν, η απόλυτη απρόσωπη θεότητα του Ινδουισμού.

Η ορθοπραξία αυτή ονομάζεται στον Ινδουισμό, κάρμα. Κάθε πράξη, κάρμα, που είναι αντίθετη από το ντάρμα (παγκόσμιος νόμος) πληρώνεται στον επόμενο κύκλο ζωής. Η ψυχή, άτμαν, προκειμένου να καθαρισθεί και να ολοκληρώσει το καρμικό χρέος της, μεταβαίνει μετά τον θάνατο σε έναν άλλο άνθρωπο, ζώο ή φυτό (σαμσάρα) μέχρι να σταματήσει ο κύκλος των μετενσαρκώσεων. Αυτό συμβαίνει όταν κάποιος φτάσει στη φώτιση (μόξα ή μόκτι) με τρόπους όπως η γιόγκα και το κάρμα (πράξεις). Ο άμεσος φωτισμός ισούται με την ένωση με το Μπράχμαν. Μέσο μιας τέτοιας ένωσης αποτελεί η γιόγκα, δηλαδή ο διαλογισμός με τον οποίο φτάνει κανείς στο άτμαν.

³⁴ Θρησκείες της Ανατολής. Στο <http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/religions/eastern/religions.htm>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Θρησκ.).

Γιόγκα σημαίνει «ζεύξη» δηλαδή ένωση. Η Γιόγκα διακρίνεται ανάλογα με τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την ένωση με το θείο σε: «Γιόγκα της γνώσης» τζνάνα γιόγκα. Ως μέσον έχει την απλή γνώση του Άτμαν από το νου. «Γιόγκα της αγαπητικής αφοσίωσης» μπάκτι γιόγκα. Προϋποθέτει τη θεώρηση του Θεού ως προσωπικού, κι ως μέσον έχει την αγάπη προς αυτόν. «Γιόγκα των πράξεων» κάρμα γιόγκα. Ως μέσο έχει τις καλές πράξεις προς τον κόσμο με τις οποίες ο νους στρέφεται από το ατομικό εγώ προς τον Θεό. Βασική τεχνική της γιόγκα είναι ο διαλογισμός που συνίσταται στο να ξεκολλήσει ο νους από τις διάφορες σκέψεις, αφού με αυτές ταυτίζεται με τα αντικείμενα στα οποία αναφέρονται κι άρα με τον κόσμο των φαινομένων³⁵.

Ο διαλογισμός αποτελεί μέσο ένωσης με την θείκη ύπαρξη.

Τέλος στον Ινδουισμό υπάρχει και η λατρεία του προσωπικού Μπράχμαν με τις κύριες μορφές του να ταυτίζονται με τους θεούς Σίβα, Βισνού και Σάκτι. Η μπάκτι γιόγκα μπορεί να οδηγήσει στην επικοινωνία και την ένωση με κάποιον από αυτούς τους θεούς. Μια εμφάνιση (άβαταρ) του Θεού Βισνού έχει εσχατολογικό χαρακτήρα και αναμένεται στο μέλλον. Αυτή η κατάσταση θα ακολουθηθεί από την εμφάνιση μίας ενσαρκωμένης εκδήλωσης της θεότητας, «ο Κύριος θα φανερωθεί ως αβατάρα Kalki... Θα καθιερώσει την ευθύτητα επάνω στη γη και οι

³⁵ Θρησκ.

διάνοιες των ανθρώπων θα γίνουν τόσο καθαρές όσο το κρύσταλλο... Ως επακόλουθο θα έρθει η Sat ή το Krta Yuga (χρυσή εποχή)»³⁶.

Στο Βουδισμό μόνο οι μοναχοί μπορούν να φτάσουν στο νιρβάνα.

Ο Βουδισμός στη μακροχρόνια πορεία του ανέπτυξε ένα μεγάλο πλήθος παραδόσεων και διδασκαλιών, επηρεασμένος από άλλα θρησκευόμενα κυρίως τον Ινδουισμό. Έτσι παρατηρούνται διδασκαλίες παρόμοιες με εκείνες του Ινδουισμού. Στο Βουδισμό υπάρχει η έννοια πως όλα είναι μια συνεχής εναλλαγή. Ο θάνατος είναι απλά μια στάση πριν τον επόμενο κύκλο ζωής. Πιστεύεται πως ο νεκρός έχει πέσει σε βαθύ λήθαργο, κάτι παρόμοιο με κόμμα, βιώνοντας μεταθανάτιες εμπειρίες, την απόλυτη αλήθεια³⁷. Ύστερα από λίγες ημέρες ο νεκρός ξυπνάει χάρη στη συνείδηση του, δηλαδή μια δύναμη που βρίσκεται μέσα του. Όμως αυτή τη φορά το άτομο καταλαβαίνει πως έχει πεθάνει και γι' αυτό αυτή η φάση χαρακτηρίζεται από μεγάλη οδύνη, διότι απομακρύνεται από το γνωστό, το οικείο.

Όπως και στον Ινδουισμό έτσι και στο Βουδισμό το κάρμα καθορίζει τον επόμενο κύκλο ζωής. Κάθε πράξη στη ζωή του πιστού αποτελεί μια αιτία, που με τη σειρά της φέρει ένα αποτέλεσμα, καλό ή κακό. Αυτά τα

³⁶ Εσχατολ.

³⁷ Enet.gr. Η ζωή μετά. Από πού πάνε για τον Παράδεισο; : 8 εκπρόσωποι θρησκευτικών δογμάτων απαντούν. Στο <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=36193>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα ονομάζεται Enet.).

αποτελέσματα αποτελούν το καλούπι της επόμενης αναγέννησης, η οποία πραγματοποιείται μέσα σε 49 ημέρες από τη στιγμή που ο νεκρός ξυπνάει³⁸. Σημαντικό είναι επίσης να ειπωθεί πως στον βουδισμό δεν υπάρχει κάποιος θεός. Ο πιστός είναι υπεύθυνος για τον εαυτό του μέσα από τις πράξεις του, δεν τον βοηθά κανείς αλλά ούτε και τον εμποδίζει.

Χαρακτηριστικό είναι ότι στο Χιναγυάνα Βουδισμό μόνο οι μοναχοί μπορούν να φτάσουν στη νιρβάνα. Οι λαϊκοί μαζεύοντας καλό κάρμα το μόνο που μπορούν να προσδοκούν είναι μια καλύτερη μετενσάρκωση. Αντίθετα στο Μαχαγυάνα Βουδισμό αναπτύχθηκε η διδασκαλία ότι εκτός από τον φωτισμό, η αγάπη και η φροντίδα όλων των όντων οδηγεί προς τη σωτηρία. Επιπλέον σύμφωνα με μια βουδιστική παράδοση ο Βούδας είχε προφητεύσει ότι οι διδασκαλίες του θα ξεχνιόνταν σε 500 χρόνια, αλλά μεταγενέστεροί του σχολιαστές, μετέθεσαν το χρονικό διάστημα στα 5000 χρόνια.

Πρώτα, λοιπόν, θα ξεχαστεί το πραγματικό περιεχόμενο των διδασκαλιών του Βούδα και θα παραμείνει μόνο το πολύ γενικό τους πλαίσιο. Στο τέλος ακόμα και το Dharma θα ξεχαστεί, ενώ στο τελικό στάδιο θα χαθεί η μνήμη του Βούδα και όλα τα ειδώλιά του θα συγκεντρωθούν στο Bodh Gaya και θα καούν³⁹. Όμως, ένας νέος Βούδας, ο Μετρέγια, θα εμφανιστεί, αφού ενσαρκωθεί από τον Παράδεισο που βρίσκεται και θα βοηθήσει ξανά τους ανθρώπους να βρουν τον δρόμο προς τη Νιρβάνα⁴⁰.

2.3. Ο ανιμισμός και η προγονολατρεία στους κατά φύση ζώντες

³⁸ Enet.

³⁹ Metafisiko.gr. Το Τέλος του Κόσμου: Εσχατολογικά Σενάρια. Στο <http://www.metafisiko.gr/?p=1216>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Metafisiko.).

⁴⁰ Metafisiko.

Ο ανιμισμός πρόκειται για την αρχαιότερη θρησκευτική και λατρευτική πρακτική της ανθρωπότητας. Η βασική ιδεολογία του ανιμισμού είναι η άποψη πως υπάρχει ένα πνευματικό βασίλειο το οποίο μοιράζονται οι άνθρωποι με το σύμπαν, συνεπώς κατέχει κυρίαρχη θέση και η άποψη, σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι, τα ζώα, τα φυτά και τα ουράνια σώματα κατέχουν ψυχή ανεξάρτητη από τη φυσική ύπαρξη⁴¹. Κάποιοι πιστεύουν πως οι ψυχές των ανθρώπων υπάρχουν πριν, ακόμα και μετά τον θάνατο του σώματος, ενώ αυτές των ζώων και των φυτών δεν «πεθαίνουν» ποτέ.

Η πίστη στα πνεύματα των προγόνων.

Ο σαμανισμός είναι μια αρχαία θρησκεία που περιλαμβάνει την πίστη στον ανιμισμό, σε θεούς και δαίμονες. Ο ιερέας (σάμανος) πιστεύεται πως κατέχει κάποιες ειδικές δυνάμεις οι οποίες του επιτρέπουν να επικοινωνεί με πνεύματα προγόνων, θεούς και δαίμονες. Ο όρος «σάμανος» χρησιμοποιείται για οποιονδήποτε ιερέα χρησιμοποιεί μαγεία, για διάφορους, κυρίως θεραπευτικούς, σκοπούς. Η προγονολατρία είναι διαδεδομένη στους κατά φύση ζώντες, σε φυλές της Αφρικής και της Αυστραλίας. Τα πνεύματα των προγόνων μπορεί να κατοικούν γύρω παντού και να λατρεύονται στα στοιχεία της φύσης.

⁴¹ Βικιπαίδεια. *Ανιμισμός*. Στο <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%B9%CE%BC%CE%B9%CF%83%CE%B%CF%8C%CF%82>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.

Εκείνοι που πέθαναν ποτέ δεν έφυγαν: Υπάρχουν μέσα στη σκιά που γίνεται όλο και παχύτερη. Οι νεκροί δεν είναι κάτω από τη γη: Υπάρχουν στο δέντρο που θροϊίζει, υπάρχουν στο δάσος που βογγά. Υπάρχουν στο νερό που τρέχει, υπάρχουν στο νερό που κοιμάται, υπάρχουν στην καλύβα, υπάρχουν μέσα στο πλήθος. Οι νεκροί δεν είναι νεκροί. Εκείνοι που πέθαναν ποτέ δεν έφυγαν: Υπάρχουν στο στήθος της γυναίκας, υπάρχουν στο παιδί που στριγγλίζει, και στο δαυλό που φλέγεται. Οι νεκροί δεν είναι κάτω απ' τη γη: Είναι στη φωτιά που σβήνει. Είναι στα χόρτα που κλαίνει. Είναι στους βράχους που θρηνούν. Είναι στο δάσος, είναι στο σπίτι. Οι νεκροί δεν είναι νεκροί⁴².

Τοτέμ. Αντικείμενο της προγονολατρίας.

Η προγονολατρία συναντάται και στον τοτεμισμό. Τα ιερά τομέμ δεν είναι μόνο αντικείμενα λατρείας αλλά και μέρος όπου υπάρχουν τα πνεύματα των προγόνων. Η ιερότητα των τοτέμ ιδιαίτερα στους ινδιάνους είναι μεγάλη. Σε πολλές φυλές οι πρόγονοι σκαλίζονται και αναπαριστούνται στην κορυφή των τοτέμ. Στα ίδια τοτέμ, στη βάση τους υπάρχουν παραστάσεις από την ζωή των προγόνων και τις ιδιαίτερες στιγμές τους. Τέλος πολλές φυλές τιμούν τα τοτέμ αυτά ως προστάτη της πατριάς ή της φυλής και ως γενάρχη.

⁴² Δημήτριος Δρίτσας, Δημήτριος Μόσχος και Στυλιανός Παπαλεξανδρόπουλος. Χριστιανισμός και Θρησκευματα : Β' Γενικού Λυκείου. ΠΥΓΕ Διόφαντος : Αθήνα, 2013. σ. 233.

3. ENOTHTA

3. Περίεργες και παράξενες αντιλήψεις περί θανάτου και από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα

Πέρα από τις μεγάλες και γνωστές θρησκείες και τις γνωστές συνήθειες τους, υπάρχουν και οι πιο απόκρυφες, με τις περίεργες αντιλήψεις τους. Ξεκινώντας από την αρχαιότητα συναντά κανείς την αιγυπτιακή ταρίχευση που έχει σκοπό την αφθαρσία του σώματος, και την μεγαλειότητα των ταφικών μνημείων τους. Συνεχίζει στον μεσαίωνα και τα βασανιστήρια που εφίσταντο στους Ρωμαιοκαθολικούς ώστε η ψυχή να φύγει καθαρή από το σώμα και να κερδίσει την παραδείσια κατάσταση. Και τέλος, καταλήγει στη σύγχρονη εποχή όπου οι απόψεις δίστανται ανάμεσα στην εντελώς αγνόηση του Θεού και επιπλέον της πλήρους αποδοχής του θανάτου και στην υπέρτατη θέληση της ζωής μετά του θανάτου επουράνια ή επίγεια.

3.1. Ο θάνατος στους αρχαίους λαούς

Ξεκινώντας τη μελέτη για τις συνήθειες των αρχαίων για τον θάνατο ο λαός που κεντρίζει περισσότερο την προσοχή είναι η Αιγύπτιοι και η τεχνική της ταρίχευσης. Οι Αιγύπτιοι πίστευαν έντονα ότι η ζωή συνεχίζεται και μετά τον θάνατο, γι' αυτό θέλησαν να διατηρήσουν το σώμα άφθαρτο. Το νεκρό σώμα δεν διατηρείται απλά πριν ταφεί, αλλά καλλωπίζεται, ντύνεται και μαζί με κάποια αντικείμενα θάπτεται και έτσι είναι έτοιμο για την επόμενη ζωή. Η λέξη μούμια είναι αραβική και σημαίνει πίσσα και ασφαλτος ή κατά τη σύγχρονη ετυμολογία, νεκρό βαλσαμωμένο σώμα⁴³.

⁴³ Πέτρος Μυλωνάς. *Η τεχνική της ταρίχευσης των νεκρών στην αρχαία Αίγυπτο (μουμιοποίηση)*. Στο http://piotermilonas.blogspot.gr/2013/04/blog-post_8709.html. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Μυλωνάς.).

Η ταρίχευση ήταν ένα πολύ σημαντικό ζήτημα για τους Αιγύπτιους γι' αυτό οι τεχνίτες της κατείχαν εξουσία και ήταν πολύ σεβαστοί από τον λαό. Ήξεραν άριστα την ανατομία του ανθρώπινου σώματος όπως επίσης και διάφορα ξόρκια. Τα βασικά υλικά για την διαδικασία της ταρίχευσης είναι τα εξής: άσφαλτος, πίσσα, ρετσίνι, αρωματικό λάδι. Αρχικά, άλειφαν το σώμα με τα παραπάνω υλικά. Ύστερα αφαιρούσαν τα εντόσθια, την καρδιά και τον πνεύμονα. Τα εντόσθια τα διατηρούσαν στα κανωβικά αγγεία, τα οποία ήταν τέσσερα δοχεία γεμισμένα με άλμη⁴⁴. Έπειτα το σώμα πλενόταν εσωτερικά με άσφαλτο, ρητίνες, αρώματα, σόδα, μύρα τοποθετούνταν σε άλμη για περίπου 55 μέρες.

Αιγυπτιακή μούμια τυλιγμένη με επιδέσμους.

Η πιο παράξενη διαδικασία που ακολουθούσαν οι Αιγύπτιοι κατά την διάρκεια της μουμιοποίησης ήταν αυτή του εγκεφάλου, όπου εισάγοντας από τα ρουθούνια μακριές λαβίδες τον ρευστοποιούσαν. Έπλεναν την κρανιακή κοιλότητα με νερό και κρασί και την γέμιζαν με ρητίνες. Στο τελικό στάδιο τύλιγαν το άψυχο σώμα με επιδέσμους που

⁴⁴ Μυλωνάς.

πάνω είχαν γραμμένα ξόρκια και στην περιοχή της καρδιάς τοποθετούσαν ένα σκαραβαίο για φυλαχτό⁴⁵.

Οι Αιγύπτιοι έδιναν πολύ προσοχή στην εμφάνιση είτε των νεκρών είτε των ζωντανών, πίστευαν ότι η ζωή δεν σταματά, απλά συνεχίζεται σε μια άλλη διάσταση γι' αυτό το λόγο το σώμα έπρεπε να συνεχίσει να είναι εξίσου καλοπεσμένο με την επίγεια ζωή. Αυτό το πετύχαιναν στολίζοντας το με πολύτιμα κοσμήματα, βάφοντας το, χτενίζοντας το και τοποθετώντας το μέσα σε μεγαλοπρεπούς σαρκοφάγους. Από ότι συμπεραίνει κανείς το σώμα ήταν αναγκαίο να παραμείνει ως έχει. Η καρδιά ήταν το σημαντικότερο όργανο αλλά και σημείο από όλο το σώμα. Για τους Αιγύπτιους εκτός από πηγή ζωής ήταν και πηγή ευφύϊας⁴⁶.

Διακοσμημένη αιγυπτιακή σαρκοφάγος.

Στους Αρχαίους Έλληνες σύμφωνα με τον Όμηρο, τη στιγμή του θανάτου εξέρχεται από την ανοιχτή πληγή του πτώματος ή από το στόμα μία μαύρη σκιά, η οποία είναι πιστό αντίγραφο του σώματος. Οι ψυχές πάνε στον Άδη, όπου είναι καταδικασμένες να ζουν για πάντα εκεί τυφλές, αναισθητες, ολοκληρωτικά μουνδιασμένες. Κυνηγώντας την επιστροφή πίσω στη γη την οποία ποτέ δεν θα καταφέρουν να την

⁴⁵ Μυλωνάς.

⁴⁶ Μυλωνάς.

κατακτήσουν, ψάχνουν οι ψυχές για λίγο αίμα. Ο Άδης ήταν ένα κρύο μέρος όπου το φως του ήλιου δεν το έφτανε συνεπώς ήταν σκοτεινό.

Πολλά κείμενα μυθολογικά ή μη αναφέρονται σε ανθρώπους που προσπάθησαν να νικήσουν το θάνατο, να φτάσουν στον Άδη και να γυρίσουν πίσω έχοντας μαζί αγαπημένα τους πρόσωπα, που είχαν πεθάνει. Ο Ορφέας είχε κατέβει ζωντανός στον Άδη για να πάρει πίσω την αγαπημένη του νεκρή Ευρυδίκη, ή μάλλον την σκιά της, γιατί η Ευρυδίκη ήταν μαζί του στον πάνω κόσμο, δηλαδή ήταν μαζί του το πτώμα της. Και ο Ηρακλής μαινόμενος είχε κατέβει ζωντανός στον Άδη με την ελπίδα να νικήσει τον θάνατο. Ακόμη και ο Οδυσσέας, το αρχέτυπο των απανταχού εξερευνητών, κατέβηκε στον κάτω κόσμο για να μιλήσει με τις σκιές και τον νεκρό Τειρεσία. Τονίζοντας ιδιαίτερα την απελπισία που φέρνει ο θάνατος στους ανθρώπους και τον διαρκή αγώνα της ανθρωπότητας να τον υπερνικήσει σ' όλες τις εποχές⁴⁷.

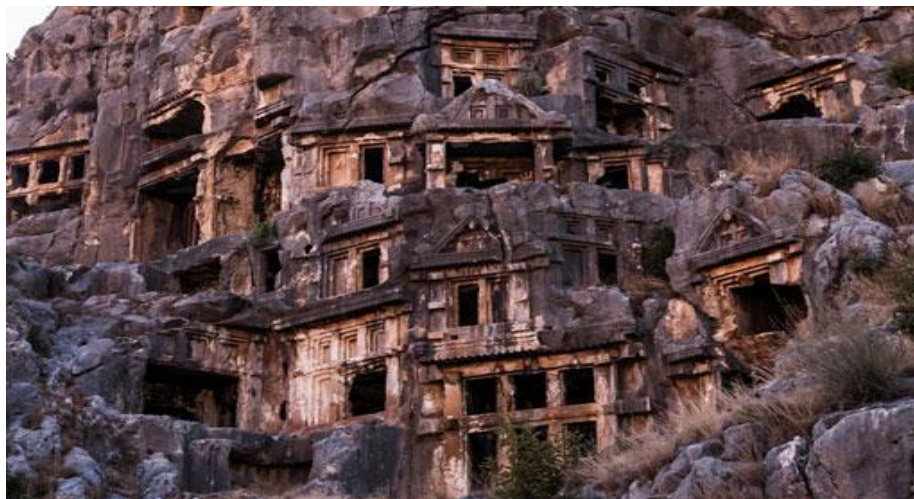

Ο Χάρωντας και η βάρκα με τις ψυχές.

Τέλος στη Μικρά Ασία αξιομνημόνευτος είναι ο αινιγματικός λαός των Λύκιων. Πήραν το όνομά τους από τον θεό τους τον Λύκιο Απόλλωνα, όπου λύκιος σημαίνει αυτός που φέρνει το φως και

⁴⁷ Σπύρος Ι. Ράγκος. *Τρισευτυχημένοι οι θνητοί που πάνε στον Άδη μνημένοι*. Στο http://www.greek-language.gr/Resources/ancient_greek/history/arkaiotita/page_022.html. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.

αφυπνίζει⁴⁸. Το χαρακτηριστικό τους είναι οι λαξευτοί τάφοι, οι οποίοι χρονολογούνται τον 5^ο αιώνα π.Χ. Οι Λύκιοι πίστευαν ότι μετά το θάνατο θα έρθει ένα φτερωτό πλάσμα να τους μεταφέρει στην άλλη ζωή γι' αυτό έφτιαχναν, ή καλύτερα σκάλιζαν, τα ταφικά μνημεία τους πάνω σε ψηλούς βράχους⁴⁹. Με την ιδιαίτερα επιβλητική αρχιτεκτονική τους δεν θα μπορούσαν να περάσουν απαρατήρητοι.

Οι λαξευτοί τάφοι των Λυκίων.

Έχουν ανάγλυφη διακόσμηση, στολισμένοι με παραστάσεις της καθημερινής ζωής αλλά και το παράξενο και πλέον ανεξήγητο μέγεθος της σαρκοφάγου, η οποία χωρίζεται σε τρία μέρη: την οροφή, το θάλαμο και τη βάση⁵⁰. Επίσης πολλές φορές έθαβαν τους νεκρούς μαζί με τους δούλους και άλλοτε οι σαρκοφάγοι ήταν εκτός του τάφου για να βλέπουν απευθείας στον ουρανό. Άλλη μία ιδιαιτερότητα των Λυκίων είναι η επιτύμβια στήλη. Είναι η αρχαιότερη μορφή τάφου. Οι τάφοι αυτοί αποτελούνται από έναν μονόλιθο που στενεύει προς την κορυφή και

⁴⁸ Χρήστος Βασιλόπουλος. *Λύκιοι. Ο μυστηριώδης αρχαίος λαός της Μικρασίας, που έφτιαχνε λαξευτούς τάφους και πίστευε στη ζωή μετά το θάνατο...* Στο <http://www.mixanitouxronou.gr/likii-o-mistiriodis-archeos-laos-tis-mikrasias-pou-eftiachne-laxeftous-tafous-ke-pisteve-sti-zoi-meta-to-thanato/>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Βασιλόπουλος.).

⁴⁹ Βασιλόπουλος.

⁵⁰ Βασιλόπουλος.

χτίστηκαν πάνω σε μια μικρή βάση⁵¹. Έχουν δυο θαλάμους τον έναν πάνω στον άλλον. Ο πάνω θάλαμος είναι ο τάφος ενώ το κάτω μέρος είναι διακοσμημένο με ανάγλυφες παραστάσεις.

3.2. Μεσαιωνικές αντιλήψεις για τον θάνατο και τη μεταθανάτια ζωή

Όσο προχωράει κανείς στην έρευνα διαπιστώνει ότι οι άνθρωποι έδιναν μεγάλη σημασία, εκτός από την μεταθανάτια ζωή, και στο που θα καταλήξει το άψυχο σώμα. Όμως στην πραγματικότητα αυτά τα δύο είναι άμεσα επηρεασμένα το ένα από το άλλο. Αν πάρει κανείς ως παράδειγμα τους Αιγύπτιους που αναφερθήκαν παραπάνω καταλαβαίνει και πρακτικά τη σύνδεσή τους. Όπως στην αρχαιότητα έτσι και στον Μεσαίωνα υπάρχουν και οι ξεχωριστά ιδιαίτερες ταφές όπως αυτές των ιθαγενών, των Βίκινγκς αλλά και των άτυχων εξερευνητών, καθώς και μια σειρά από καθαρούς και βασανιστήρια.

Ταφές στα δέντρα.

Πολλές φυλές ιθαγενών στην Αυστραλία, την Αμερική αλλά και σ' άλλα μέρη του κόσμου, διάλεγαν να μη θάβουν τα πτώματα μέσα στη Γη. Αντίθετα να τα κρεμάνε σε ψηλά σημεία, συχνότερα δέντρα, τυλίγοντας

⁵¹ Βασιλόπουλος.

τα με ύφασμα και εκθέτοντας στον αέρα για φυσική αποσύνθεση. Μπορεί να ειπωθεί ότι δεν πίστευαν στη μεταθανάτια ζωή⁵².

Αντίθετα, οι εύποροι Βίκινγκς διάλεγαν να έχουν έναν ακόμα πιο εντυπωσιακό τάφο, ένα καράβι άλλοτε φλεγόμενο και άλλοτε καταδικασμένο να ταξιδεύει στην απέραντη θάλασσα για πάντα. Γεμάτο τροφή, πολύτιμα αντικείμενα, ζώα ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις τους υπηρέτες τους⁵³. Τα σημάδια-μηνύματα είναι εμφανή, πίστευαν στη μεταθανάτια ζωή και είχαν την υπέρτατη θέληση να φτάσουν στον ύψιστο προορισμό Βαλχάλα ή αίθουσα του Οντίν⁵⁴.

Η φλεγόμενη βάρκα των Βίκινγκς.

Η χειρότερη τύχη και η πιο ανατριχιαστική συντήρηση ενός νεκρού σώματος ήταν των άτυχων ταξιδιωτών που καθώς περνούσαν τους ζοφερούς βάλτους της βόρειας Ευρώπης πέθαιναν και ενταφιάζονταν εκεί επί τόπου⁵⁵. Το συγκλονιστικό είναι η διατήρηση που πρόσφερε στο πτώμα η χημική σύσταση του βάλτου έτσι ώστε να έχουν συντηρηθεί μέχρι και σήμερα σε μια καλή κατάσταση.

Τέλος ιδιαιτέρως παράξενη είναι η διασύνδεση των βασανιστηρίων με τη μεταθανάτια ζωή στο Μεσαίωνα. Την περίοδο αυτή με τον

⁵² Ανεξήγητα Φαινόμενα. 10 παράξενοι τρόποι αντιμετώπισης του θανάτου. Στο http://aneksigita-fainomena.blogspot.gr/2013/07/10.html#.VLwd-vl_vjY. Ημερομηνία λήψης 10/12/14. (Στο εξής θα αναφέρεται ως Ανεξ.).

⁵³ Ανεξ.

⁵⁴ Ανεξ.

⁵⁵ Ανεξ.

βασανισμό και τη βίαιη εκτέλεση του ένοχου, προσπαθούσαν αφενός να κατευνάσουν τον «προσβεβλημένο Θεό» και αφετέρου να προσφέρουν στην ψυχή του εγκληματία την αιώνια ζωή. Εξάλλου, ήταν εξαιρετικά διαδεδομένη η άποψη πως ο σωματικός πόνος διαθέτει καθαρικές ιδιότητες. Γι' αυτό και, σύμφωνα με τον Σιλντ, πολλοί εγκληματίες συναινούσαν στο μαρτύριο, για να αποδείξουν τη θρησκευτική τους ακεραιότητα και να εξασφαλίσουν τη μετάβασή τους στη μεταθανάτια ζωή⁵⁶.

Τα μεσαιωνικά βασανιστήρια συνδέονταν με την κάθαρση της ψυχής.

Τα βασανιστήρια είχαν διαφορετική μορφή προσαρμοσμένη στο έγκλημα του κατάδικου. Η Ιερά Εξέταση χρησιμοποίησε κάποιες από τις μορφές των βασανιστηρίων. Κυρίως κυνηγήθηκαν οι μάγισσες, οι ομοφυλόφιλοι, οι αιρετικοί, οι μοιχαλίδες, οι βλάσφημες και εγκληματίες του ποινικού κώδικα. Χαρακτηριστικές είναι οι παρακάτω μορφές

⁵⁶ Τνxs. Τα μεσαιωνικά βασανιστήρια υπό νέο πρίσμα. Στο <http://tvxs.gr/news/%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%AF%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%BF/%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CF%85%CF%80%CF%8C-%CE%BD%CE%AD%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%BC%CE%B1>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.

βασανιστηρίων: ο μπρούτζινος ταύρος, ο σφιγκτήρας αντιχείρων, η σκάφη, ο τροχός, το παλούκι, ο κλοιός, η σιδηρά κόρη, η κόρη του οδοκαθαριστή, ο αποκολλητής στήθους, το αχλάδι της οδύνης⁵⁷.

3.3. Παράξενες μεταθανάτιες αντιλήψεις στη σύγχρονη εποχή

Μετά από αυτήν την ιστορική αναδρομή και φτάνοντας στη σύγχρονη εποχή συναντά κανείς αντιλήψεις που δεν απέχουν πολύ από εμάς. Στις αναπτυγμένες χώρες, κυριαρχεί η μανία της πλήρους συντήρησης του σώματος, με την ελπίδα ότι η επιστήμη θα προχωρήσει τόσο ώστε να μπορεί να ξανά δημιουργεί ζωή. Στις όχι και τόσο αναπτυγμένες χώρες και σε μικρές φυλές, υπάρχουν πιο παραδοσιακές αντιλήψεις, καθώς συνεχίζουν να επιμένουν στην άποψή τους για τον θάνατο και στους παράξενους τρόπους ταφής.

Πύργος της σιωπής στο Anjuman.

Ο Ζωροαστρισμός είναι μια θρησκεία που στις μέρες μας αριθμεί μικρές ομάδες πιστών. Η εσχατολογία του παρουσιάζει την εξής μορφή, δέκα χιλιάδες χειμώνες θα περάσουν και ο ήλιος θα πάψει να φαίνεται. Η

⁵⁷ Newsbeast. Οι φρικιαστικότερες εφευρέσεις βασανιστηρίων. Στο <http://www.newsbeast.gr/world/arthro/471315/oi-frikiastikoter-es-efeureseis-vasanistirion/>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.

ημέρα, ο μήνας και το έτος θα έχουν μικρότερη διάρκεια και οι άνθρωποι θα γίνουν φαύλοι. Μετά από μια μάχη μεταξύ των καλών και των κακών θα συμβεί η τελική κρίση, οπότε και οι κακοί θα τιμωρηθούν για τρεις ημέρες αλλά τελικά θα συγχωρεθούν⁵⁸. Ταφικά έθιμα δεν υπάρχουν, καθώς πιστεύεται ότι το σώμα είναι ακάθαρμο και δεν πρέπει να μολύνει τον κόσμο μετά τον θάνατο. Γι' αυτό τα πτώματα τα μεταφέρουν στον «Πύργο της σιωπής», όπου αφήνονται εκτεθειμένα μέχρι να αποσυντεθούν, τότε πάνε και συλλέγουν τα κόκαλα με σκοπό να τα εξαφανίσουν εντελώς διαλύοντάς τα σε ασβέστη⁵⁹.

Η ταφή στον αέρα.

Ενώ στην Ευρώπη η κηδεία είναι ένα δυστυχές γεγονός στο Μπαλί γιορτάζουν παρελαύνοντας εορταστικά άρματα όπου πάνω καίγεται το νεκρό σώμα. Θυμίζει κάτι από καρναβάλι απλώς παρελαύνει το άρμα με τον νεκρό μέχρι να φτάσει στο χώρο καύσης. Επίσης η «Θιβετιανή ταφή στον αέρα», ακούγεται ως πολύ περίεργη αλλά στην πραγματικότητα το νεκρό σώμα γίνεται τροφή για τα πεινασμένα πουλιά. Μία εύκολη λύση για τους Θιβετιανούς, αφού το έδαφος στο οποίο ζουν είναι βραχώδες και

⁵⁸ Βικιπαίδεια. Ζωροαστρισμός. Στο <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%96%CF%89%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>. Ημερομηνία λήψης 10/2/14.

⁵⁹ Ανεξ.

δύσκολο να σκαφτεί. Το σώμα του νεκρού αναμειγνύεται με αλεύρι και γάλα ώστε οι γύπες να μην αφήσουν κανένα κομμάτι στη γη⁶⁰.

Η επιστήμη της κρυογονικής.

Στο δυτικό πολιτισμό πολλοί προσπαθούν να κρατήσουν το σώμα τους αναλλοίωτο μετά τον θάνατο πιστεύοντας ότι κάποια στιγμή οι επιστήμονες θα τους επαναφέρουν στη ζωή. Γνωστή είναι η προσπάθεια του Walt Disney να μείνει αθάνατος παραμένοντας στην κατάψυξη μετά θάνατον μέχρι ο θάνατος να γίνει ένα ανατρέψιμο φαινόμενο. Η πλαστικοποίηση και μια μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε από τον επιστήμονα Gunther von Hagens. Σ' αυτή την τεχνική το πτώμα κόβεται τμηματικά και με τη βοήθεια σκληρυντικού υγρού βαλσαμώνεται. Στο τέλος τα κομμάτια ενώνονται ξανά. Η επιστήμη της κρυογονική βοηθάει στο να μείνει παγωμένο ένα πτώμα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η διαδικασία είναι απλή και νόμιμη. Το νεκρό σώμα τοποθετείται σε ένα υγρό διάλυμα αζώτου για να αποφευχθεί η αποσύνθεση⁶¹.

Επίσης, υπάρχει η θεωρία του αγνωστικισμού, δηλαδή της ανυπαρξίας αποδείξεων για την ύπαρξη ή μη του Θεού. Πρακτικά και θεωρητικά οι αγνωστικιστές ζουν σαν να μην υπάρχει θεός, αλλά

⁶⁰ Ανεξ.

⁶¹ Ανεξ.

διαφοροποιούνται από τους άθεους. Δεν ασχολούνται με την ύπαρξη του και ζουν μέσα στην άγνοια που δεν τους ενδιαφέρει. Οι αγνωστικιστές πιστεύουν ότι μετά το θάνατο είναι το τίποτα ή καλύτερα δεν είναι σίγουροι για το αν υπάρχει κάτι. Χαρακτηριστική είναι η άποψη του Χάξλεϊ. «...Έτσι, αναφορικά με τα άλλα μεγάλα Χριστιανικά δόγματα, την αθανασία της ψυχής και τη μέλλουσα κατάσταση της ανταμοιβής και της τιμωρίας, ποιες πιθανές αντιρρήσεις μπορώ εγώ — που υποχρεώνομαι κατ' ανάγκην να πιστέψω στην αθανασία αυτού που αποκαλούμε Ύλη και Δύναμη, και σε μια λίαν καταφανή παρούσα κατάσταση ανταμοιβής και τιμωρίας για τις πράξεις μας — να προβάλω σ' αυτά τα δόγματα; Δώστε μου μιαν αναλαμπή αποδείξεως και είμαι πρόθυμος να τα ενστερνιστώ με ενθουσιασμό»⁶².

⁶²

Βικιπαίδεια.

Αγνωστικισμός.

<http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο πολιτισμός και η θρησκεία καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις αντιλήψεις γύρω από τη ζωή και τον θάνατο. Σχεδόν όλες οι θρησκείες αναφέρονται σε κάποιο στοιχείο του ανθρώπου το οποίο ζει και μετά τον θάνατο. Όλες προσπαθούν να προσφέρουν μια παραμυθία για τα μελλούμενα αλλά και κανόνες ορθοπραξίας για το παρόν. Σημασία δεν έχει ποιος πιστός ανταμείβεται ή ελπίζει καλύτερα. Αυτό που ενδιαφέρει είναι να γνωρίζει κανείς πως οι διάφορες μεταθανάτιες αντιλήψεις επηρεάζουν τους πιστούς και τον πολιτισμό τους. Μελετώντας κανείς τις μεταθανάτιες αντιλήψεις των σπουδαιότερων θρησκευμάτων έρχεται σε επαφή με αυτά και τα γνωρίζει καλύτερα.

Σχεδόν όλοι οι πολιτισμοί έχουν επηρεαστεί από κάποια διδασκαλία για τη μετά θάνατον ζωή. Στη σημερινή εποχή μπορεί αρκετοί να αμφισβητούν την αξία και τη χρησιμότητά αυτών των αντιλήψεων. Η παρούσα εργασία φανέρωσε ότι οι μεταθανάτιες διδασκαλίες με τον έναν ή τον άλλο τρόπο είναι αναγκαίες και καθοριστικές σε όλα τα μεγάλα θρησκευόμενα. Το πιο σημαντικό πάντως, είναι το γεγονός ότι στις περισσότερες θρησκείες οι μεταθανάτιες αντιλήψεις συνδέονται και με τον δίκαιο τρόπο ζωής και πράξεις, ώστε να καθορίζουν τη ζωή των πιστών. Γι' αυτό συνδέονται και επηρεάζουν τον σύγχρονο πολιτισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγουρίδης Σάββας. *Η ιουδαϊκή εσχατολογία των χρόνων της Καινής Διαθήκης*. Στο http://www.ecclesia.gr/greek/press/theologia/material/1956_1_9_agouri_dis1.pdf. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
2. Ανεξήγητα Φαινόμενα. *10 παράξενοι τρόποι αντιμετώπισης του θανάτου*. Στο http://aneksigita-fainomena.blogspot.gr/2013/07/10.html#.VLwd-vl_vjY. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
3. Βασιλόπουλος Χρήστος. *Λύκειο. Ο μυστηριώδης αρχαίος λαός της Μικρασίας, που έφτιαχνε λαξευτούς τάφους και πίστευε στη ζωή μετά το θάνατο...* Στο <http://www.mixanitouxronou.gr/likii-omistiriadis-archeos-laos-tis-mikrasias-pou-eftiachne-laxeftous-tafous-ke-pisteve-sti-zoi-meta-to-thanato/>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
4. Βικιπαίδεια. *Αγνωστικισμός*. <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%B3%CE%BD%CF%89%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
5. Βικιπαίδεια. *Ανιμισμός*. Στο <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CE%B9%CE%BC%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
6. Βικιπαίδεια. *Απόλυτος προορισμός*. Στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CF%8C%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%BF%CF%82_%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
7. Βικιπαίδεια. *Εσχατολογία*. Στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%83%CF%87%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1#.CE.99.CF.83.CE.BB.CE.B1.CE.BC.CE.B9.CE.BA.CE.AE_.CE.95.CF.83.CF.87.CE.B1.CF.84.CE.BF.CE.BB.CE.BF.CE.B3.CE.AF.CE.B1. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
8. Βικιπαίδεια. *Ζωροαστρισμός*. Στο <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%96%CF%89%CF%81%CE%BF%CE%>

- [B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82](#). Ημερομηνία λήψης 10/2/14.
9. Βικιπαίδεια. *Συγχωροχάρτι*. Στο <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%85%CE%B3%CF%87%CF%89%CF%81%CE%BF%CF%87%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B9>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
 10. Δρίτσας Δημήτριος, Μόσχος Δημήτριος και Παπαλεξανδρόπουλος Στυλιανός. *Χριστιανισμός και Θρησκευόμενα : Β' Γενικού Λυκείου*. ΙΤΥΕ Διόφαντος : Αθήνα, 2013. σ. 233.
 11. Enet.gr. *Η ζωή μετά. Από πού πάνε για τον Παράδεισο; : 8 εκπρόσωποι θρησκευτικών δογμάτων απαντούν*. Στο <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=36193>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
 12. Esoterica. *Φιλοσοφικοί στοχασμοί στο Κοράνι : Ο Μωάμεθ & η εξάπλωση του Ισλάμ*. Στο <http://www.esoterica.gr/articles/religion/korani/korani.htm>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
 13. *Θρησκείες της Ανατολής*. Στο <http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/religions/eastern/religions.htm>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
 14. Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Καρρέα. *Η ψυχή μετά το σωματικό θάνατο*. Στο <http://www.imaik.gr/?p=280>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
 15. Ματσούκας Α. Νίκος. *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Γ : Ανακεφαλαίωση και Αγαθοτοπία. Έκθεση του οικουμενικού χαρακτήρα της χριστιανικής διδασκαλίας*. Θεσσαλονίκη : Πουρναράς. 1997.
 16. Metafisiko.gr. *Το Τέλος του Κόσμου: Εσχατολογικά Σενάρια*. Στο <http://www.metafisiko.gr/?p=1216>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
 17. Μυλωνάς Πέτρος. *Η τεχνική της ταρίχευσης των νεκρών στην αρχαία Αίγυπτο (μουμιοποίηση)*. Στο http://piotermilonas.blogspot.gr/2013/04/blog-post_8709.html. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
 18. Newsbeast. *Οι φρικιαστικότερες εφευρέσεις βασανιστηρίων*. Στο <http://www.newsbeast.gr/world/arthro/471315/oi-frikiastikotes-efeuereis-vasanistirion/>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.

19. Ευδιάς Βασίλης. Σπουδή στη νεκρώσιμη ακολουθία. Στο <http://www.antifono.gr/portal/%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B1/%CE%BE%CF%85%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%82/%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%8C%CF%82-%CE%BB%CF%8C%CE%B3%CE%BF%CF%82/1048->.
Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
20. OrthodoxWiki. Κόλαση. Στο <http://el.orthodoxwiki.org/%CE%9A%CF%8C%CE%BB%CE%B1%CF%83%CE%B7>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
21. Παρασκευαΐδης Χριστόδουλος. Η μετά θάνατον ζωή. http://www.pigizois.net/vivlia/xristodoulou/i_meta_thanato_zoh.pdf.
Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
22. Ράγκος Ι. Σπύρος. Τρισευτυχιμένοι οι θνητοί που πάνε στον Αδημυμένιο. Στο http://www.greek-language.gr/Resources/ancient_greek/history/arxaiotita/page_022.html.
Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
23. Τσελεγγίδης Δημήτρης. Η σωτηριολογία του Λουθήρου. Στο <http://www.impantokratoros.gr/39079214.el.aspx>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
24. Tvxs. Τα μεσαιωνικά βασανιστήρια υπό νέο πρίσμα. Στο <http://tvxs.gr/news/%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%AF%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%BF/%CF%84%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B1-%CF%85%CF%80%CF%8C-%CE%BD%CE%AD%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%BC%CE%B1>. Ημερομηνία λήψης 10/12/14.
25. Χριστιανική Φοιτητική Δράση. Η προπατορική αμαρτία. Στο <http://www.xfd.gr/%CE%B5%CE%BA%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%83%CE%AF%CE%B1/%CE%B4%CE%BF%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE/%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE->

[%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%AF%CE%B1.](#)

Ημερομηνία λήψης 10/12/14.